Ham – Aldi, Stationsstraat 2
Bureauonderzoek / Archeologienota

Koen Hebinck
Sander Jansen

Zuidnederlandse Archeologische Notities

399

Amsterdam 2016
VUhbs archeologie

De serie *Zuidnederlandse Archeologische Notities* is een uitgave van VUhbs archeologie, Amsterdam

COLOFON

Opdrachtgever:	MO Architecten BVBA
Project:	Ham – Aldi, Stationsstraat 2
Uitvoerder:	VUhbs archeologie (OE/ERK/Archeoloog/2015/00004)
Plaats documentatie:	VUhbs archeologie
Projectcode:	2016J109
Erkend archeoloog:	Martijn Bink (OE/ERK/Archeoloog/2015/00005)
Coördinaten:	
noord:	206.460 / 199.760
west:	206.400 / 199.675
oost:	206.540 / 199.700
zuid:	206.470 / 199.600
Provincie, gemeente:	Limburg, Ham
Uitvoering:	15 september – 7 oktober 2016
Auteur:	drs. K.A. Hebinck, S. Jansen MA
Illustraties:	drs. K.A. Hebinck, S. Jansen MA
ISBN:	978-90-8614-360-3
Relevante thesaurithermen:	bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd

©VUhbs archeologie, Amsterdam, oktober 2016
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

INHOUD

1 INLEIDING 4
1.1 Kader en motivatie 4
1.2 Plangebied en geplande werkzaamheden 5
1.3 Verstoorde zones 6
1.4 Archeologische voorkennis 7
1.5 Doel en vraagstelling van het onderzoek 7
1.6 Opzet van het rapport en motivatie van het bronnenmateriaal 7

2 RESULTATEN 8
2.1 Landschap 8
2.1.1 Geologische ontwikkeling 8
2.1.2 Bodem en reliëf binnen het plangebied 10
2.2 Archeologische en historische situatie 15
2.2.1 Prehistorie 15
2.2.2 Metaaltijden 15
2.2.3 Romeinse tijd 16
2.2.4 Middeleeuwen en Nieuwe Tijd 16
2.3 Archeologische verwachting / synthese 20
2.4 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek 21
2.5 Samenvatting gericht op een niet-gespecialiseerd publiek 21

3 LITERATUUR 22

4 FIGURENLIJST 23

5 FOTOLIJST 23

BIJLAGEN
1 Overzicht van archeologische perioden
2 Kadasterkaart

I INLEIDING

I.I KADER EN MOTIVATIE

Ten behoeve van de herinrichting van een perceel heeft VUhbs archeologie een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Stationsstraat 2 in de gemeente Ham (fig. 1.1 en 1.2). Op deze locatie zal een nieuwe supermarkt worden gerealiseerd.

Het onroerend erfgoed decreet van 12 juli 2013, artikel 5.4.1 stelt dat bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen met ingreep in de bodem in een plangebied dat niet gelegen is in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones of in een beschermde archeologische site, een archeologienota wordt toegevoegd wanneer de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1.000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3.000 m² of meer bedraagt. Het plangebied en de oppervlakte van de ingrepen omvatten 9.600 m² en overschrijden daarmee deze criteria. Het plangebied is gelegen in een zone waarin mogelijk archeologische erfgoed te verwachten valt.

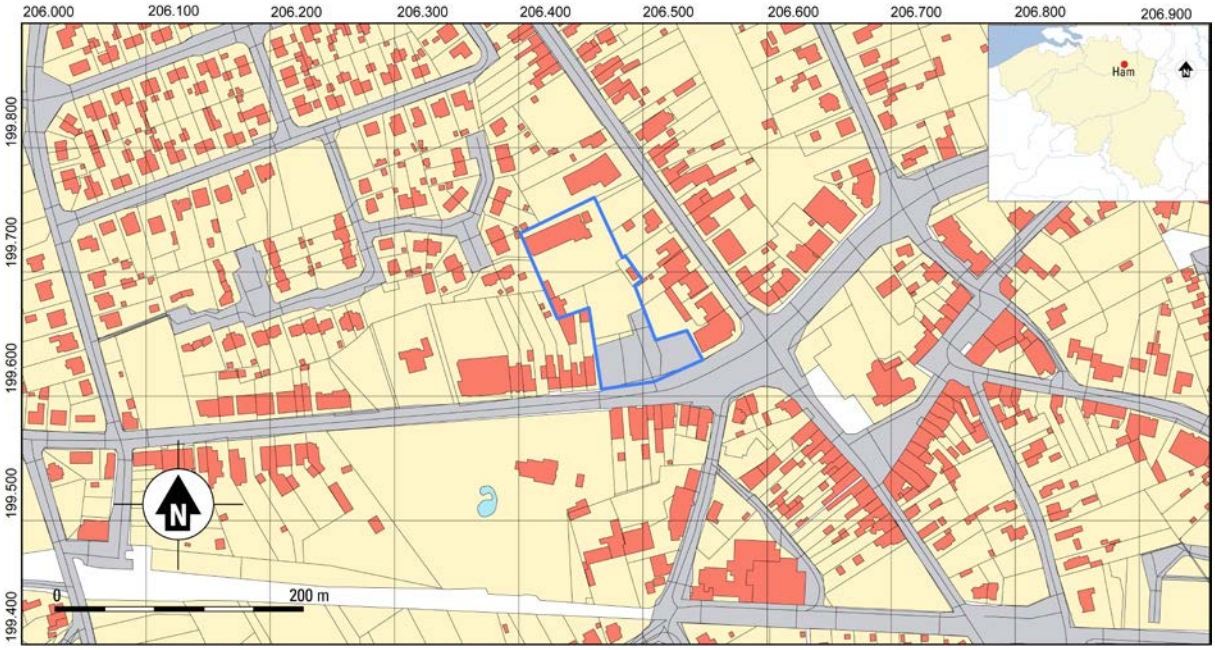

Fig. 1.1. Locatie van het plangebied Stationsstraat 2, met als inzet de ligging van Ham in België.

Fig. 1.2. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart (DOV Vlaanderen).

1.2 PLANGEBIED EN GEPLANDE WERKZAAMHEDEN

Het plangebied betreft een voormalig schoolterrein en parkeerplaats en is gelegen in Ham (gemeente Ham). Het perceel is gelegen in een woongebied en bestaat uit een grasland, verhardingen, een schoolgebouw, enkele bijgebouwen en een electriciteitskabine. Het terrein is toegankelijk via de Stationsstraat. Hier bevindt zich een inrit waar aan weerszijden de parkeergelegenheden zijn. Het schoolterrein is gelegen aan het einde van de inrit, in het noorden van het plangebied. Het plangebied bestaat uit de percelen 986g, 989m, 989n, 989p, 990f[4], 990h[4] en 990n[4] (tabel 1.2) en wordt aan de noord, oost en westzijde door bebouwing begrensd.

Binnen het plangebied zal een nieuw te bouwen supermarkt worden gerealiseerd (tabel 1.1). De electriciteitskabine zal blijven staan. Daarnaast worden de parkeerplaatsen opnieuw ingericht en uitgebreid. De nieuw te bouwen supermarkt is grotendeels binnen perceel 989n gepland en deels in de percelen 990n[4] en 990f[4]. Ten westen en ten zuiden van de nieuwe supermarkt zullen 90 nieuwe parkeerplekken gerealiseerd worden. Het gebied waar de winkel gepland staat, is momenteel nog bebouwd. Voorafgaand aan de nieuwbouw zullen deze school- en bijgebouwen gesloopt worden. Bij de herinrichting van het terrein worden een nieuwe riolering en een infiltratiebekken aangelegd.

aard	afmetingen	diepte
Afbraak bestaande bouw	1150 m^2	Onbekend
Bouw winkel	Ca. 2000 m^2	Ca. 1,20 m
Aanleg parkeervakken	Ca. 1230 m^2	Ca. 1,60
Aanleg afwatering	Ca. 380 m	Ca. 1,60
Aanleg infiltratiebekken	Ca. 100 m^2	Ca. 2,00 m

Tabel 1.1. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Geplande graafwerkzaamheden in het plangebied.

Het plangebied heeft een totale oppervlakte van 9.600 m^2. Voor de oppervlakte van de bodemingreep wordt uitgegaan van de nieuw te bouwen winkel en de nieuw aan te leggen parkeerplaatsen. Voor de

winkel wordt in totaal circa 2000 m^2 ontgraven, met een maximale diepte van circa 120 cm onder maaiveld (bijlage 3). Ten behoeve van de nieuw aan te leggen parkeerplaatsen zal een gebied van circa 1230 m^2 worden ontgraven, waarbij de bodem tot een diepte van circa 160 cm onder maaiveld zal worden verstoord. Tevens zal circa 380 m aan afwatering worden gegraven, tot een diepte van circa 160 cm onder maaiveld. Ten slotte wordt een infiltratiebekken gegraven met een oppervlakte van 100 m^2 tot een diepte van circa 2 m onder maaiveld (fig. 1.3). Uit deze gegevens wordt duidelijk dat het plangebied groter is dan 3000 m^2 en de oppervlakte van de bodemingreep groter is dan 1000 m^2. Volgens het archeologiedecreet is het hierdoor nodig voor de vergunningsaanvraag een archeologienota op te stellen.

Kadastrale gegevens [1]
Ham 1ste Afdeling, Sectie A,
986g, 989m, 989n, 989p, 990f4, 990h4, 990n4.

Tabel 1.2. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Kadastrale gegevens.

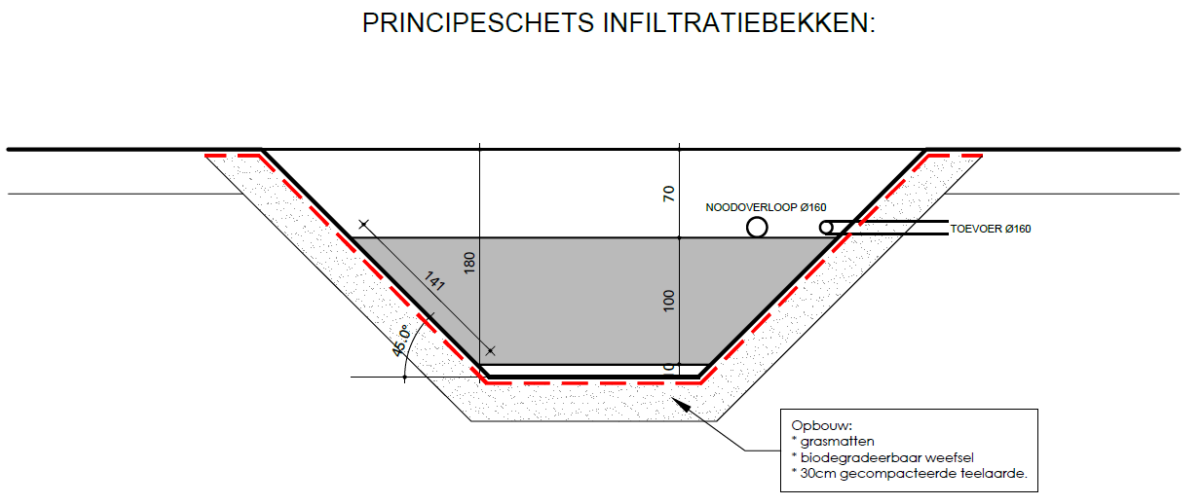

Fig. 1.3. Stationsstraat 2, gemeente Ham, aanleg infiltratiebekken.

1.3 VERSTOORDE ZONES

Binnen het plangebied zijn momenteel een schoolgebouw en enkele bijgebouwen aanwezig. Deze bebouwing zal moeten wijken ten behoeve van de nieuwbouw (fig. 1.4). Deze gebouwen zijn deels onderkelderd. Een tweede deel heeft een funceringsdiepte van 80 cm -mv. Van de jongste aanbouw (1977) is de funderingsdiepte niet bekend. Verwacht mag worden dat deze 80 cm -mv of meer bedraagt.

1.4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Niet van toepassing.

[1] Zie voor de kadastrale plattegrond bijlage 2.

Fig. 1.4. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Kaart met verstoorde zones.

1.5 DOEL EN VRAAGSTELLING VAN HET ONDERZOEK

Het doel van het onderzoek als geheel is het opsporen en in kaart brengen van de eventueel in het onderzoeksgebied aanwezige archeologische vindplaatsen. Allereerst dient door middel van het bureauonderzoek aan de hand van bestaande bronnen informatie verworven te worden over bekende of te verwachten archeologische resten en/of sporen. De vraagstelling van het bureauonderzoek is als volgt:

- Wat is de geologische opbouw van het plangebied?
- Zijn er aanwijzingen voor verstoringen binnen het plangebied?
- Wat zijn de bekende en verwachte archeologische resten en/of sporen binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is bekend van het karakter, de omvang, datering, gaafheid en conservering van deze resten?
- Wat is de impact van de geplande werken?

1.6 OPZET VAN HET RAPPORT EN MOTIVATIE VAN HET BRONNENMATERIAAL

De verslaglegging is per uitgevoerd onderdeel van het onderzoek samengesteld. In hoofdstuk 2 zullen de resultaten (assessment) van het bureauonderzoek worden beschreven. Voor wat betreft de historische gegevens is gebruik gemaakt van de beschikbare literatuur - voornamelijk online (zie literatuur). De historische cartografische bronnen (Vandermaelenkaart, Ferrariskaart en Atlas der Buurtwegen) zijn geraadpleegd via de raadpleegdienst voor historische cartografie (Agiv). De bodemkundige kaarten zijn geraadpleegd op de website www.dov.vlaanderen.be. De bekende archeologische gegevens zijn opgezocht op de Centrale Archeologische Inventaris.

2 RESULTATEN (ASSESSMENT)

2.1 LANDSCHAP

2.1.1 GEOLOGISCHE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt in het zandgebied van de Zuiderkempen, binnen het gebied dat geomorfologisch gerekend wordt tot het Glacis van Diepenbeek-Beringen. Dit betreft een zuidoost-noordwest gerichte strook ten zuidwesten van het Kempens Plateau die in zuidwestelijke richting afhelt.[2] Het Tertiair substraat wordt gevormd door de Formatie van Diest (fig. 2.1). Dit zijn kust-nabije afzettingen uit het Boven-Mioceen die bestaan bruingroen tot grijsgroen, glauconietrijk, middelmatig tot grof zand met zeer dunne kleilaagjes. Ook komen grindlagen voor en zijn de afzettingen verkit tot (ijzer)zandsteenbanken, met een duidelijke scheve gelaagdheid. De Zanden van Diest komen voor in

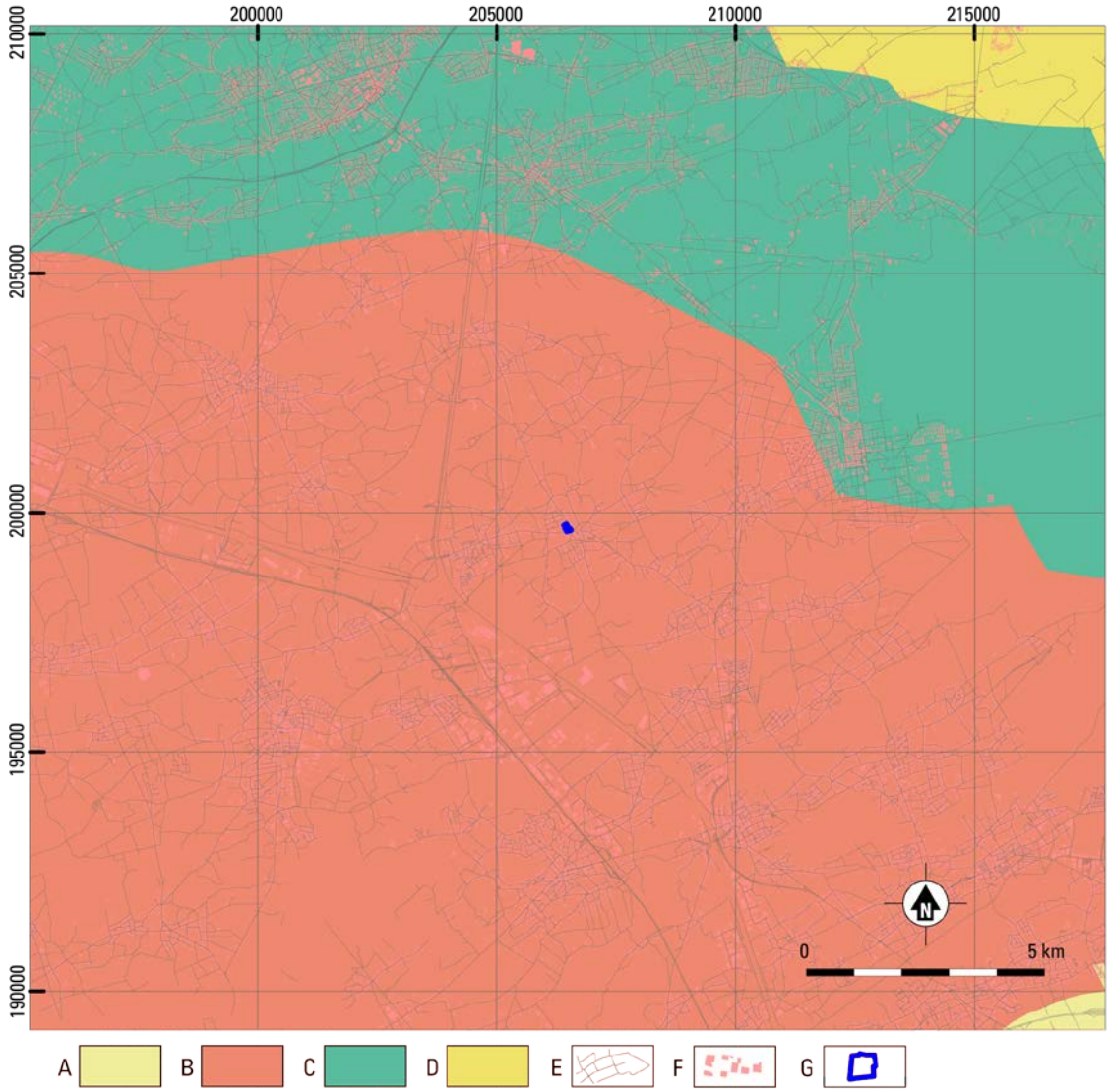

Fig. 2.1 Ham – Stationsstraat 2. Uitsnede van de Tertiairgeologische kaart van Vlaanderen. (bron: http://dov.vlaanderen.be). Schaal 1:150.000.

A. Formatie van Bolderberg, Lid van Genk. B. Formatie van Diest. C. Formatie van Kasterlee. D. Formatie van Mol, Lid van Maatheide. E. Wegen. F. Bebouwing. G. Plangebied.

[2] Beerten *et al* 2006, 7.

een westzuidwest-oostnoordoost gerichte geulvormige insnijding die zou zijn ontstaan door een sterke kustparallelle getijdenstroming. De getijdenstromingen hebben er voor gezorgd dat de zanden in de vorm van langgerekte zandbanken zijn afgezet met een zuidwest-noordoostelijke oriëntatie.[3] Aan het eind van het Tertiair ontstaan onder invloed van tektonische opheffing een rivierstelsel, waardoor er, samen met hellingprocessen voornamelijk erosie plaats vindt en het moderne reliëf wordt gevormd.

Het daaropvolgende Quartair wordt gekenmerkt door een cyclische afkoeling tijdens de verschillende glacialen. Doordat een groot deel van het zeewater in vaste vorm werd opgeslagen in de ijskappen op en rond de polen daalde de zeespiegel sterk. De daarmee verlaagde erosiebasis zorgde ervoor dat sterke insnijding kon plaatsvinden door regen- en smeltwater. In deze periode werden de belangrijkste rivieren van België gevormd. Op de Quartairgeologische kaart (fig. 2.2) is de noordoost-zuidwestelijke oriëntatie van de beekdalen op het Glacis van Diepenbeek-Beringen goed herkenbaar.

Fig. 2.2. Ham – Stationsstraat 2. Uitsnede van de Quartairgeologische kaart van Vlaanderen. (bron: http://dov.vlaanderen.be). Schaal 1:50.000

A. Type 1: eolische afzettingen Weichselien. B. Type 1a: idem met holoceen fluviatiel dek. C. Type 1b: idem met holoceen eolisch dek. D. Type 3: eolische afzettingen Weichselien op fluviatiele afzettingen Weichselien. E. Type 3a: idem met holoceen fluviatiel dek. F. Bebouwing. G. Wegen. H. Water. I. Plangebied.

[3] Frederickx/Gouwy, 1996, 34.

Uit de periode tot het laatste glaciaal, het Weichselien (115.000 tot 10.000 jaar geleden), zijn er geen afzettingen bewaard gebleven. Tijdens het koudste deel van dit glaciaal, het Pleniglaciaal, maakt het gebied deel uit van een poolwoestijn, waar wind en water bij gebrek aan begroeiing vrij spel hebben. In deze periode worden de zogenaamde nat-eolische zanden van het Lid van Wildert (Formatie van Gent) afgezet.[4] Dit zijn zanden die overwegend door wind zijn afgezet, maar deels door sneeuwsmeltwater en hellingprocessen zijn omgewerkt. Ze kenmerken zich door het voorkomen van leemlaagjes en grindsnoertjes. Tijdens het laatste deel van het Weichselien (13.000 – 10.000 jaar geleden) verbetert het klimaat en keert de begroeiing terug, waardoor de nat-eolische zanden worden vastgelegd. Doordat tijdens twee koude intervallen in het Laat-Glaciaal, de Vroege en Late Dryas, de vegetatie weer deels verdwijnt, kunnen de zanden lokaal verstuiven en ontstaan stuifzandruggen in het landschap. Deze stuifzandruggen zijn puur eolisch van oorsprong en vormen de duinzanden van de Formatie van Hechtel.[5]

Tijdens de huidige warme periode, het Holoceen (vanaf ca. 10.000 jaar geleden), keert de vegetatie terug en ontwikkelen zich bodems in het pleistocene sediment. Door het grove en arme moedermateriaal bestaan deze bodems op de hogere, droge gronden voornamelijk uit podzolgronden. In de lagere delen van het landschap kan er door hoge grondwaterstanden en de daardoor onvoldoende neergaande waterbeweging geen podzolbodem worden gevormd.

2.1.2 BODEM EN RELIËF BINNEN HET PLANGEBIED

Het plangebied behoort hydrografisch gezien tot het Demerbekken. Het ligt op een rug tussen de Luikse Beek in het noorden en de Grote Laak in het zuiden. Ten noorden van het plangebied ligt op 350 meter de Hoenderbeek, die ten noorden van Tessenderlo uitmondt in de Grote Laak. Op het DHM (fig. 2.3) is goed te zien dat Ham op een hoger gelegen (zand)rug ligt. Het plangebied ligt op de noordelijke flank van deze rug. Ten (zuid)westen van Ham zijn op de zandrug stuifduinen te herkennen. Op het hoogste punt van de zandrug ligt het maaiveld op een hoogte van 42 m TAW. Vanaf daar loopt het in noordwestelijke richting af naar ca 37 m TAW in het dal van de Hoenderbeek. In meer detail is te zien dat het plangebied weinig reliëf kent (fig. 2.4). Waarschijnlijk is het terrein geëgaliseerd. De hoogte van het maaiveld varieert tussen de 39,5 m TAW in het uiterste noorden en zuiden van het plangebied en 40 m TAW in het centrale deel van het plangebied (fig.2.5).

Door de ligging binnen de bebouwing van Ham is de bodem binnen het plangebied op de bodemkaart (fig. 2.6) niet verder gekarteerd. Direct ten noorden en ten oosten van het plangebied zijn matig natte tot droge zandbodems met dikke antropogene humus A horizont (Zdm, Zcm en Zbm(b)) aanwezig. De toevoeging (b) staat voor de aanwezigheid van een gevlekte textuur-B-horizont.[6] Ten westen vooral matig droge en droge zandbodems met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zcfc en Zbfc). De toevoeging –c duidt hier op de aanwezigheid van glauconiethoudende afzettingen in de ondergrond.[7] Op ca. 500 meter ten zuidwesten van het plangebied zijn duingronden (X) aangegeven. Dit komt overeen met het beeld op het DHM waarop ten westen en zuidwesten van Ham ook duinvormen te herkennen zijn. Op basis van de bodems in de directe omgeving van het plangebied kan gesteld worden dat binnen het plangebied waarschijnlijk een humuspodzolbodem gevormd is waarop later een plaggendek is ontstaan. Mogelijk is de podzolbodem ook bedekt onder een laag stuifzand.

De potentiële erosiegevoeligheid is binnen het plangebied en de directe omgeving niet gekarteerd (fig. 2.7). Voor de percelen in de ruimere omgeving waarvoor dit wel is gedaan, geldt dat de potentiële

---

[4] Gullentops et al, 2001, 162.

[5] Gullentops et al, 2001, 162.

[6] Van Ranst/Sys 2000, 181.

[7] Van Ranst/Sys 2000, 108.

erosiegevoeligheid zeer laag is. Dit kan daarmee waarschijnlijk ook voor het plangebied gesteld worden. Op de bodembedekkingkaart (fig. 2.8) is te zien dat het plangebied grotendeels is verhard of bebouwd.

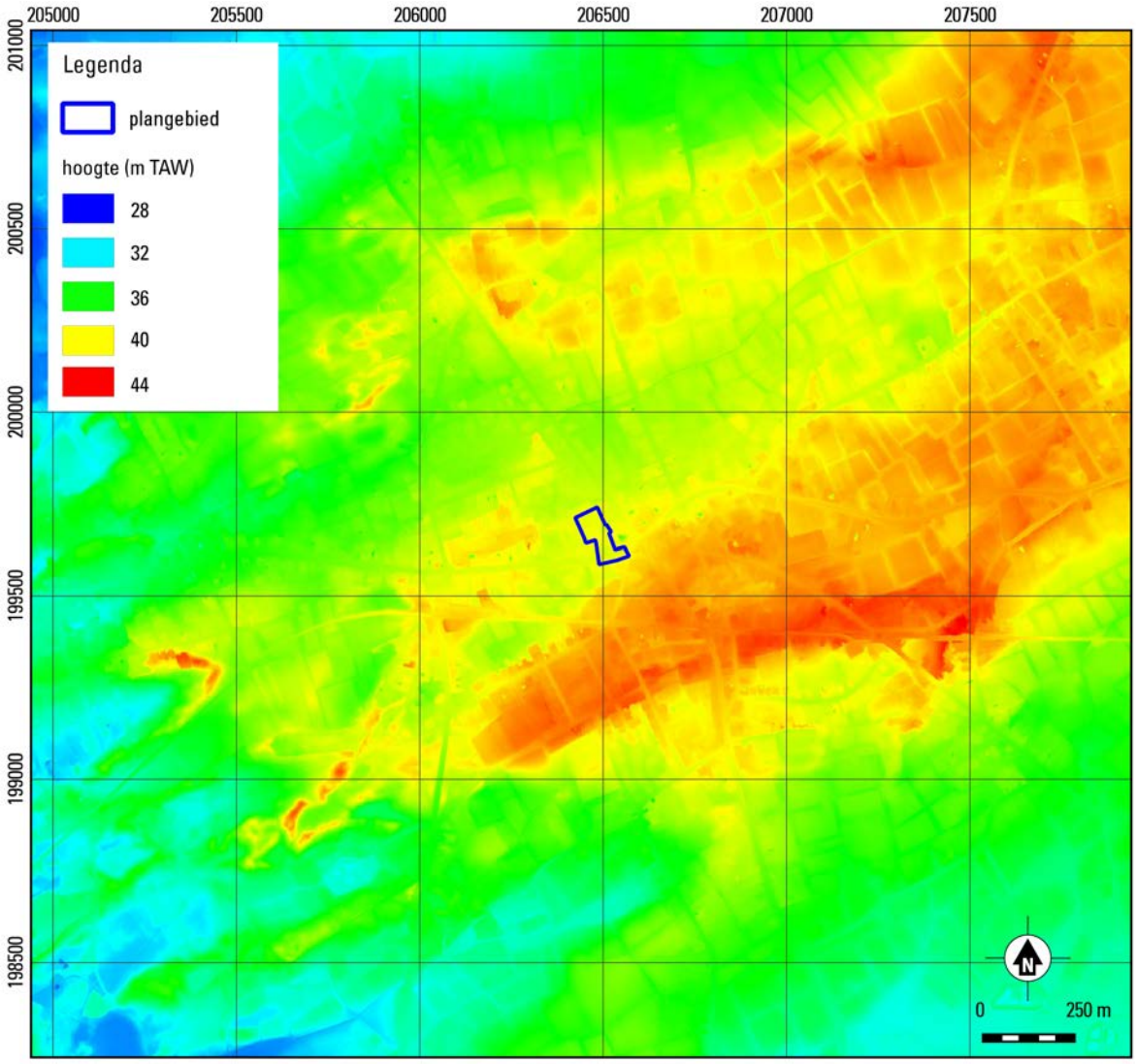

Fig 2.3. Ham – Stationsstraat. Uitsnede van het DHM Vlaanderen. Schaal 1:20.000.

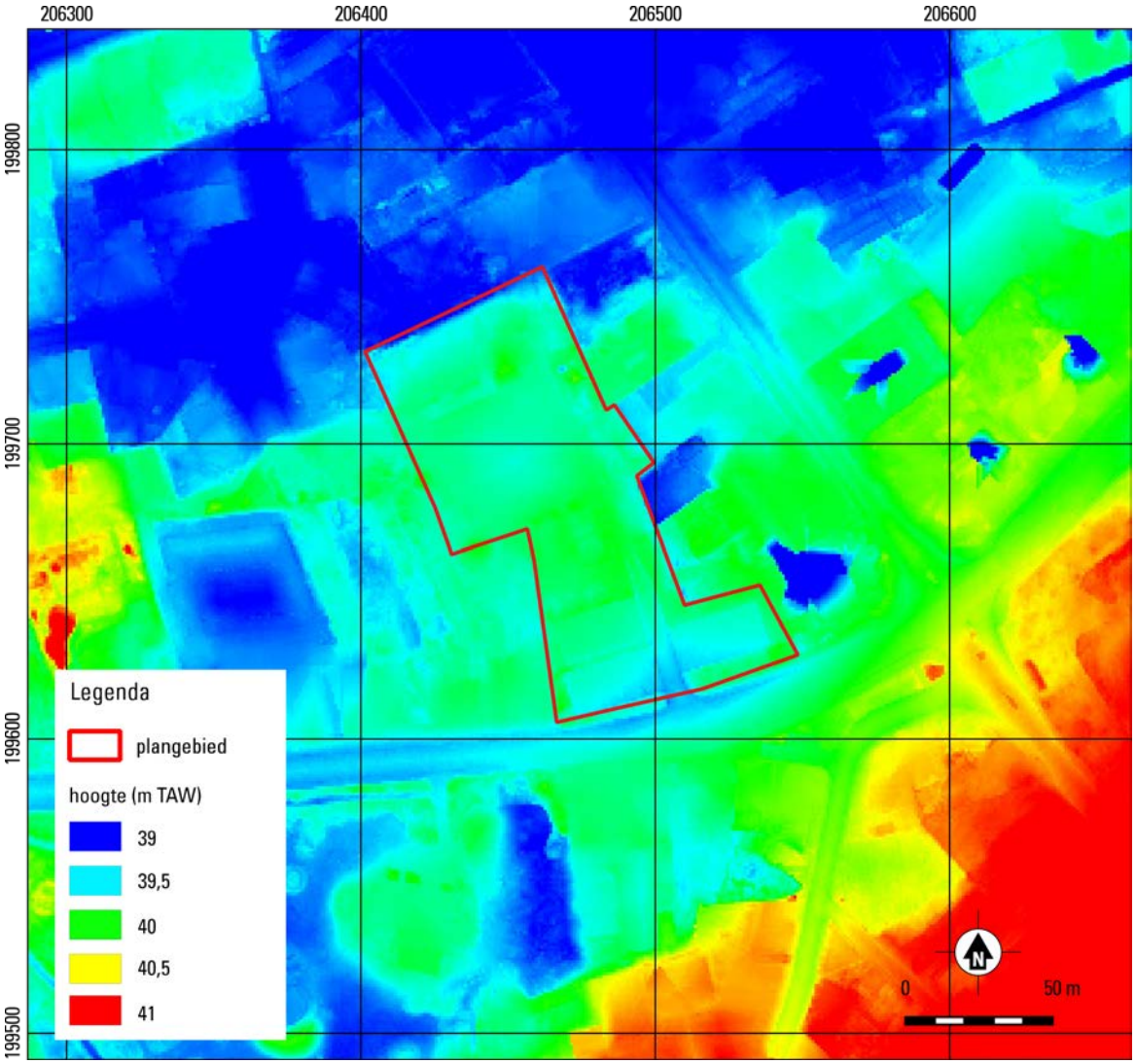

Fig 2.4. Ham – Stationsstraat. Detail van het DHM Vlaanderen van het plangebied en directe omgeving. Schaal 1:2.500.

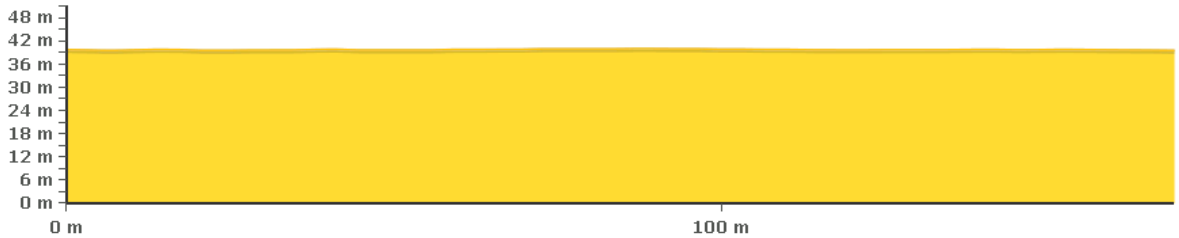

Fig 2.5. Ham – Stationsstraat. Zuidoost-Noordwest hoogteprofiel door het plangebied. (bron: www.geopunt.be).

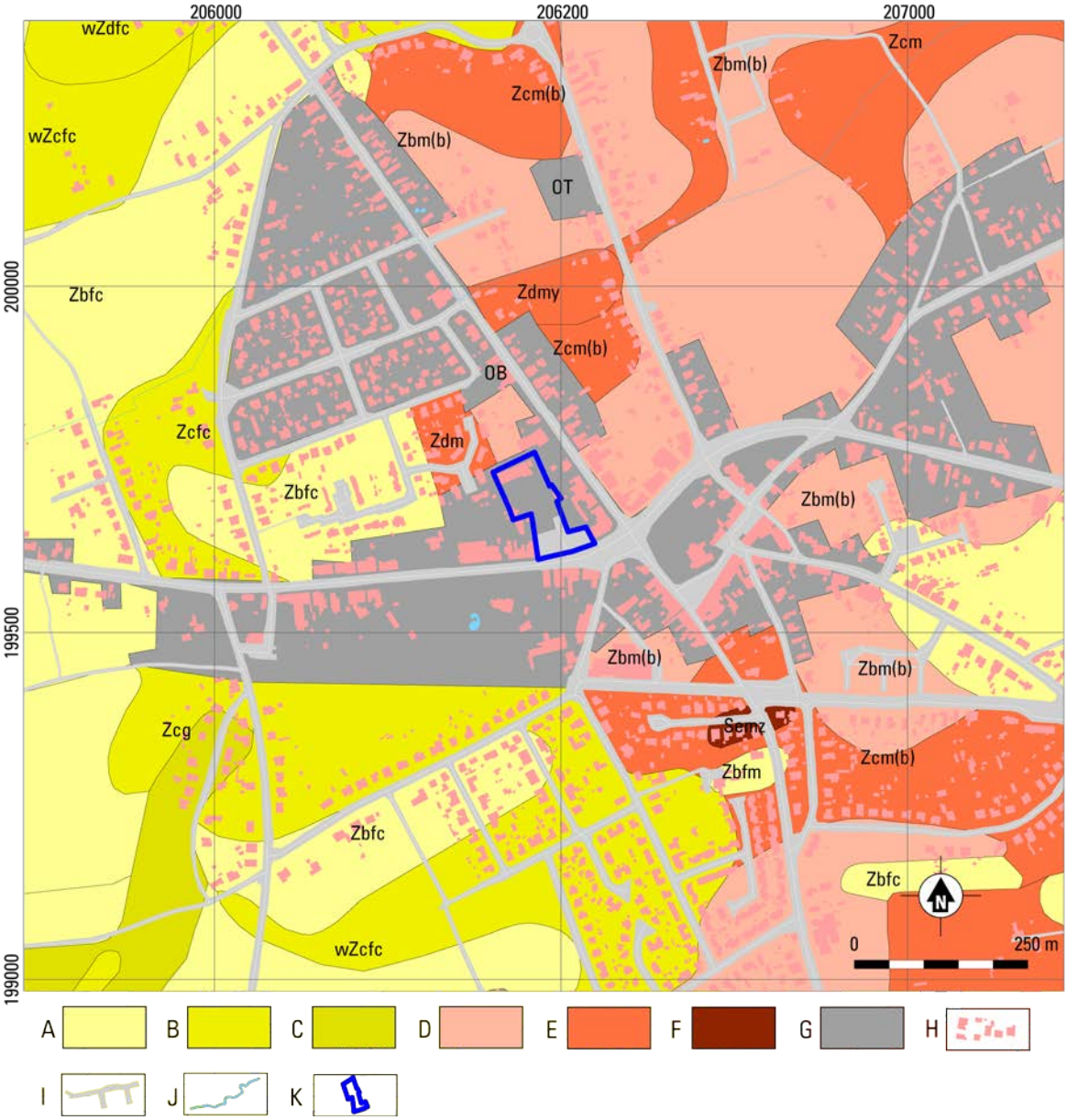

Fig 2.6 Ham – Stationsstraat. Uitsnede van de Bodemkaart van Vlaanderen. (bron: http://dov.vlaanderen.be). Schaal 1:10.000
A. Droog zand. B. Vochtig zand. C. Duingrond. D. Droog zand antropogeen. E. Vochtig zand, antropogeen. F. Lemig zand. G. Antropogeen. H. Bebouwing. I. Wegen. J. Water. K. Plangebied.

Fig 2.7 Ham – Stationsstraat. Uitsnede van de potentië;le erosiegevoeligheidskaart per perceel 2016. (bron: http://dov.vlaanderen.be). Schaal 1:10.000

A. Verwaarloosbaar. B. Bebouwing. C. Wegen. D. Water. E. Plangebied.

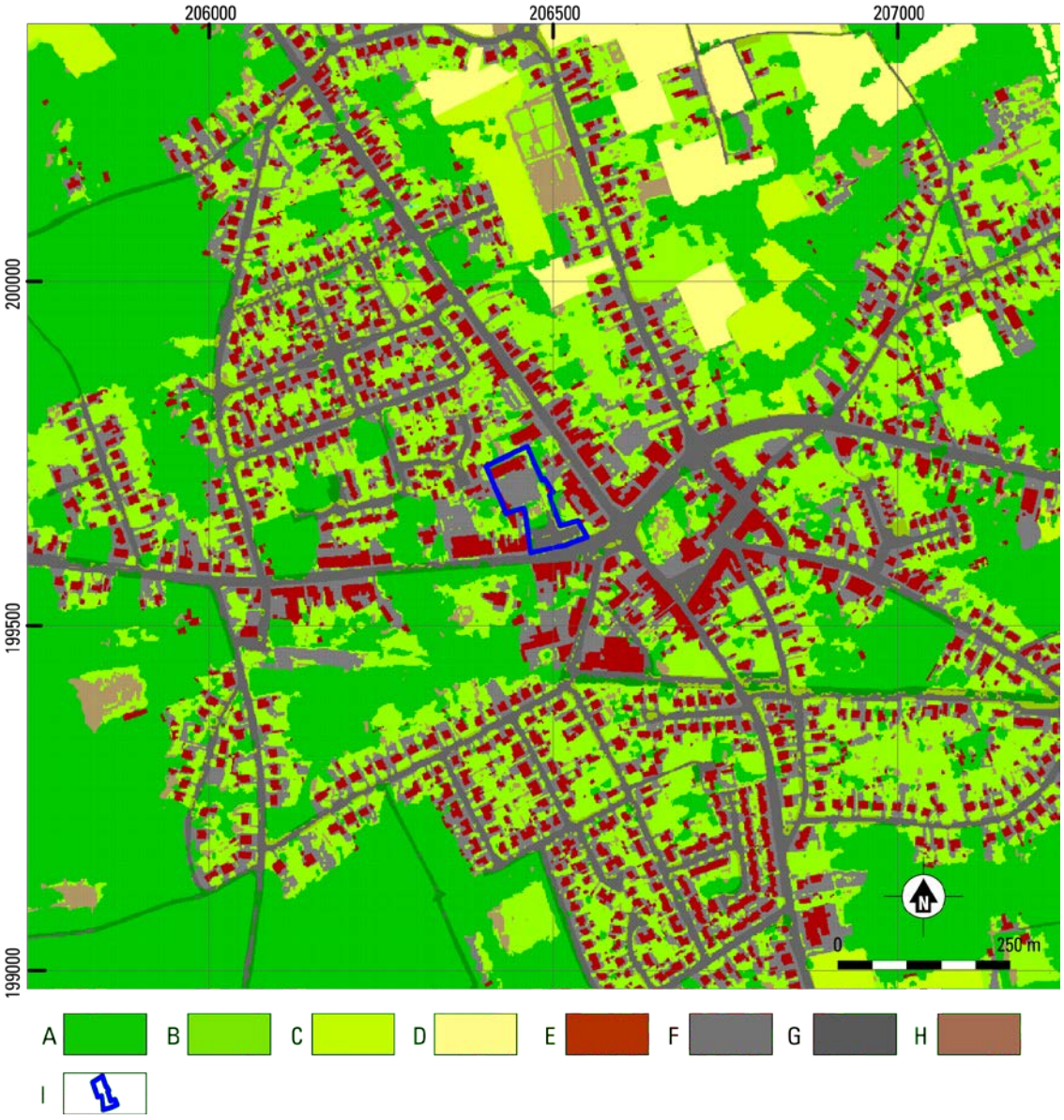

Fig 2.8. Ham – Stationsstraat. Uitsnede van de bodembedekkingskaart. Schaal 1:10.000
A. Bomen. B. Gras, Struiken. C. Gras, Struiken (landbouwgebruiksperceel). D. Akker. E. Gebouw. F. Overig, afgedekt. G. Autowegen. H. Overig, onafgedekt. I. Plangebied.

2.2 ARCHEOLOGIE EN HISTORISCHE SITUATIE

2.2.1 PREHISTORIE

In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn uit de directe omgeving geen vondsten of vindplaatsen bekend uit de prehistorie (fig. 2.9).

2.2.2 METAALTIJDEN

Van de bekende bewoningssporen in de omgeving van het plangebied dateren de vroegste in de Vroege IJzertijd (locatienummer 207419). Het betreft de resten van een mogelijke nederzetting ten zuidoosten van het plangebied. De resten bestaan uit veertien paalkuilen, drie onregelmatige kuilen en vier onduidelijke vlekken of spoorclusters. Daarbij is uit verschillende sporen handgevormd aardewerk afkomstig. Naast bewoningssporen zijn ook de resten aangetroffen van een mogelijk brandrestengraf.

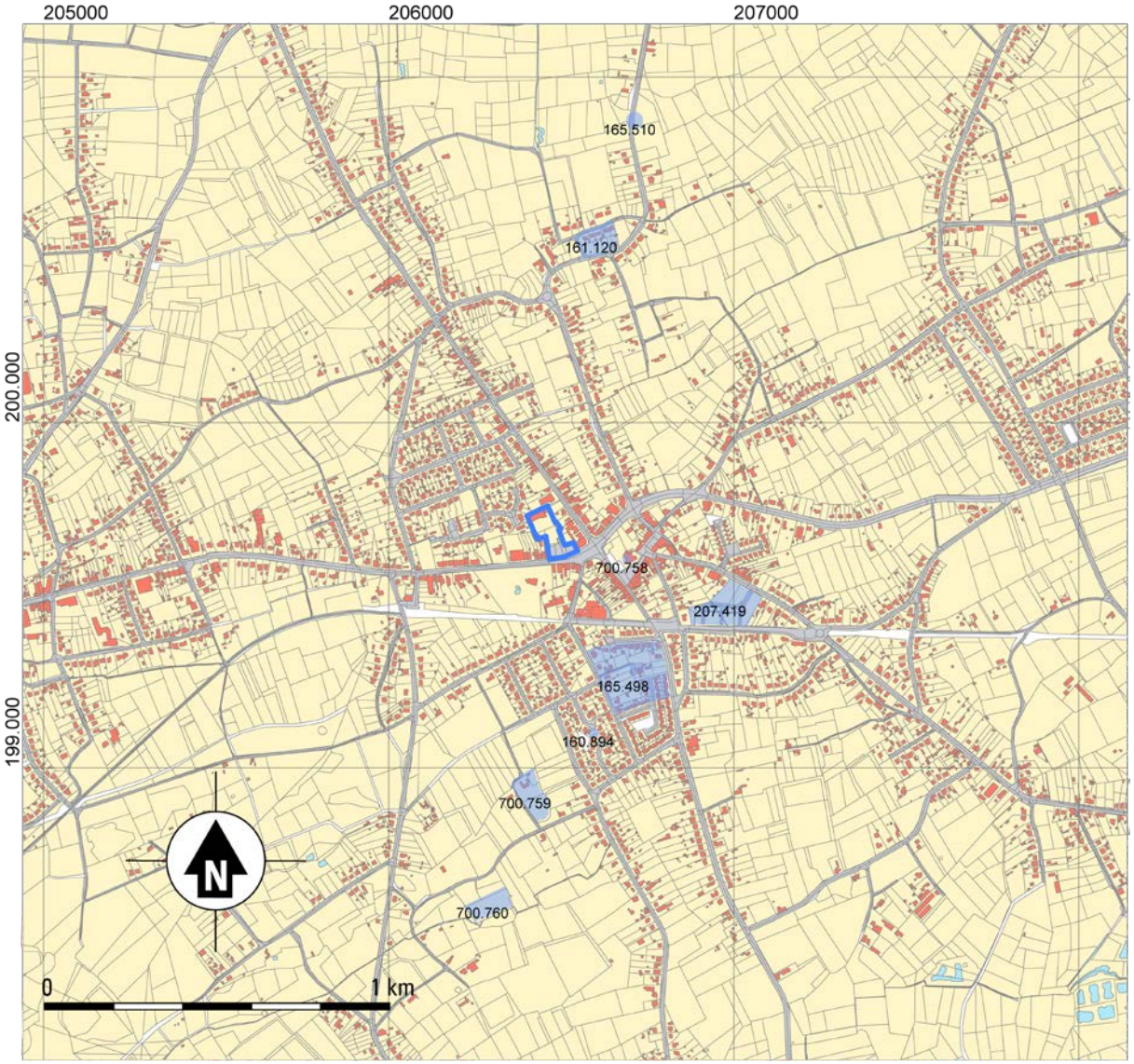

Fig. 2.9. Stationsstraat 2, gemeente Ham. De bekende archeologische waarden uit de Centrale Archeologische Inventaris rond het plangebied.

2.2.3 ROMEINSE TIJD

Uit de Romeinse tijd zijn geen vondsten of vindplaatsen bekend in de directe omgeving van het plangebied (fig. 2.9).

2.2.4 MIDDELEEUWEN EN NIEUWE TIJD

Ten oosten van de het plangebied bevindt zich de Onze-Lieve-Vrouwkerk Oostham (locatienummer 700758). De vroegste fase van deze kerk, waarin de kerk uit hout was opgetrokken, dateert omstreeks de 8ste eeuw. Vanaf ca. 970 werd de houten kerk vervangen door een stenen kerkgebouw. Vervolgens is de kerk in 14de eeuw, in de jaren 1603, 1836 en tussen 1934-1936 ingrijpend vergroot en herbouwd. Op 11 mei 1940 werd de kerk in brand gestoken. Tussen 1956 -1958 is de kerk volledig hergebouwd. Ten zuiden van het plangebied bevindt zich een voormalig kasteelterrein (locatienummer 165498). Het betreft het voormalige kasteel van Hoensbroek of het kasteel van Ham. Deze werd omstreeks 1372 voor het eerst vermeld. In 1834 is het kasteel afgebroken. Verder zijn rond Ham een drietal schansen bekend. Ten noorden van Ham heeft de Langvenschans gelegen (locatienummer 161120). Deze schans werd voor het eerst vermeld omstreeks 1650. In het zuidwesten waren twee

schansen opgeworpen (locatienummer 160894 en 700760). Laatstgenoemde betreft de Kwamolse Schans en dateert eveneens in de 17de eeuw. In 1989 heeft hier een proefopgraving plaatsgevonden welke is uitgevoerd door Heemkunde Ham en enkele Genkse leerlingen. Hierbij zijn een gracht met aardewerk en brandlagen aangetroffen. Verder zijn baksteen- en balkresten en nagels waargenomen, die mogelijk deel uit maakten van een toegangspoort.

Locatienummer 700759 betreft een pastorij. Tot 1680 bestond de oude pastorij uit een langgevelhoeve, bakhuis, stallingen en moestuintjes. rond het erf lag een gracht met ophaalbrug. Deze gracht bevat veel archeologisch materiaal (o.a. aardewerk, glas). Omstreeks 1680 is de hoeve vervangen voor een stenen pastorij. Dit is een gebouw in Brabantse Renaissancestijl. In de zomer van 1993 heeft Heemkunde Ham samen met studenten van het Stedelijk Hoger Instituut voor Visuele Kommunikatie en Vormgeving (SHIVKV) een opgraving verricht in de grachten van de oude pastorij.

Ten noorden van Ham is door een detectorhobbyist mogelijk een onderdeel van een, in de Tweede Wereldoorlog neergeschoten, Halifax bommenwerper gevonden (locatienummer 165510). Het betreft een zwart rond metalen plaatje. In witte letters en cijfers zijn het woord 'DEGREES' en gradenindeling tot 360 rond de rand zichtbaar. Het zou hier gaan om de crashsite van Halifax HX313-QBB welke op 28 mei 1944 is neergehaald.

Fig. 2.10. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Plangebied geprojecteerd op de Ferrariskaart (1771-1778). Bron: geopunt.be

Uit een vergelijking tussen historische en huidige kaarten blijkt dat de landschapsinrichting tegenwoordig iets is veranderd ten opzichte van het eind van de 18de eeuw. Op de Ferrariskaart (fig. 2.10) is zichtbaar dat verschillende wegen samenkomen ter hoogte van de kerk van Ham. Het dorp bestaat goeddeels uit lintbebouwing met losse hoeven langs dezelfde straten, hoewel met wat minder bebouwing dan tegenwoordig. Daarbij is zichtbaar dat de grond rond Ham voornamelijk is ingericht als weide en akkerland. Ongeveer een derde van het omringende land is als bosgrond in gebruik. Sinds eind 18de eeuw is een transitie van gemengd bedrijf naar veeteeltgerichte landbouw ingezet. Op de Ferrariskaart bestaat ongeveer eenderde van de grond uit weide. Tegenwoordig is 90% van de landbouwgrond ingericht voor veeteelt. Het plangebied lijkt in deze periode grotendeels in gebruik te zijn als akker en weiland. Opvallend is dat het zuidelijke deel van het plangebied op deze kaart bebouwing aanwezig is. Hierbij moet echter rekening worden met een kleine afwijking in het oude kaartmateriaal.

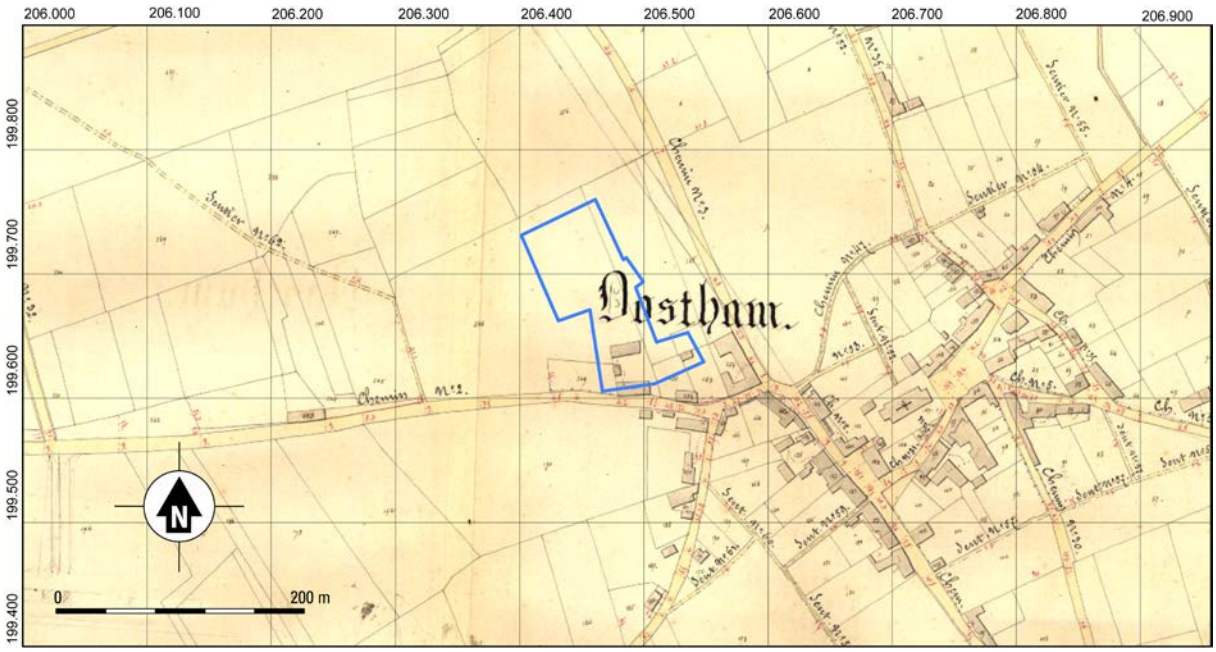

Fig. 2.11. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Plangebied geprojecteerd op Atlas der Buurtwegen (1841-1845). Bron: geopunt.be

Fig. 2.12. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Plangebied geprojecteerd op de Vandermaelenkaart (ca. 1850). Bron: geopunt.be

Op de Atlas der Buurtwegen (fig. 2.11) lijkt iets veranderd te zijn in de percelering en het stratenpatroon. De Stationsstraat lijkt tussen 1771 - 1845 meer naar het noorden gebogen of verplaatst te zijn. Ook de Olmensesteenweg is iets naar het oosten verlegd, het oude stratenpatroon is echter in de percelering nog zichtbaar. Nieuw zijn de gebogen Torenstraat in het oosten en de Grensstraat in het westen. De laatstgenoemde wordt op deze kaart als voetpad aangegeven. De losstaande bebouwing in Ham lijkt geleidelijk meer dichtgebouwd te worden. Daarbij is Ham uitgebreid met nieuwe huizen langs de Schoolstraat. Binnen het plangebied vinden lijken enkele veranderingen plaats te vinden. Zo lijkt de bebouwing in het zuiden van het plangebied te zijn uitgebreid. Dit betekent dat de mogelijkheid bestaat dat in het zuiden van het plangebied ook resten van bebouwing uit de 19de eeuw aanwezig kunnen zijn. Voor de exacte ligging van de gebouwen geldt ook hier dat rekening gehouden dient te worden met een kleine afwijking in het oude kaartmateriaal.

De situatie omstreeks 1850 lijkt op basis van de Vandermaelenkaart (fig. 2.12) weinig te zijn veranderd. Wel wordt duidelijk dat de percelen ten westen van het plangebied, net als op de Ferrariskaart, nog steeds als bosgrond wordt gebruikt. De Grensstraat, die voor het eerst op de Atlas der Buurtwegen te zien is en door dit bos loopt, is ook hier als voetpad weergegeven. Nieuw is de Heppensesteenweg, die vanaf de Beukenlaan naar het oosten afbuigt. Daarbij valt op dat de bebouwing aan de Beukenlaan grotendeels lijkt te zijn verdwenen. Omstreeks 1850 lijkt ook de bewoning in het zuiden van het plangebied op te houden te bestaan.

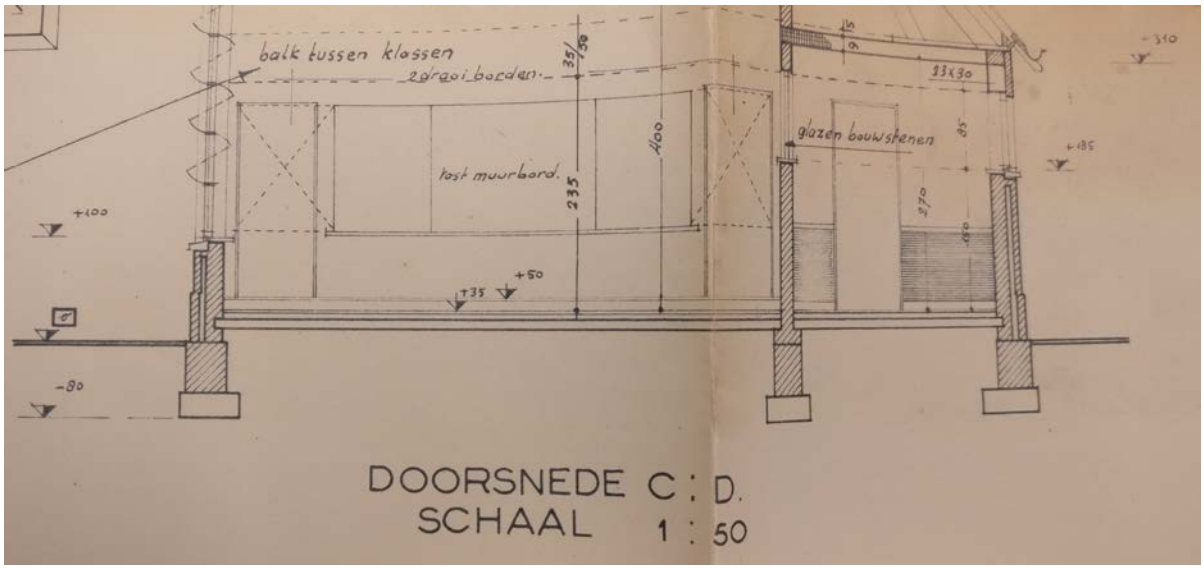

Fig. 2.13. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Bouwtekening uit 1950. Links is de funderingsdiepte zichtbaar. (bron: Gemeentearchief Ham).

Het schoolgebouw binnen het plangebied is gebouwd kort na 1950. Het gebouw is aangelegd met een funderingsdiepte van 80 cm -MV (fig. 2.13). Het westelijke gedeelte van het gebouw is onderkelderd. De kelder is deels op circa 1,37 m -MV gefundeerd en deels op circa 2,5 m -MV (fig. 2.14).

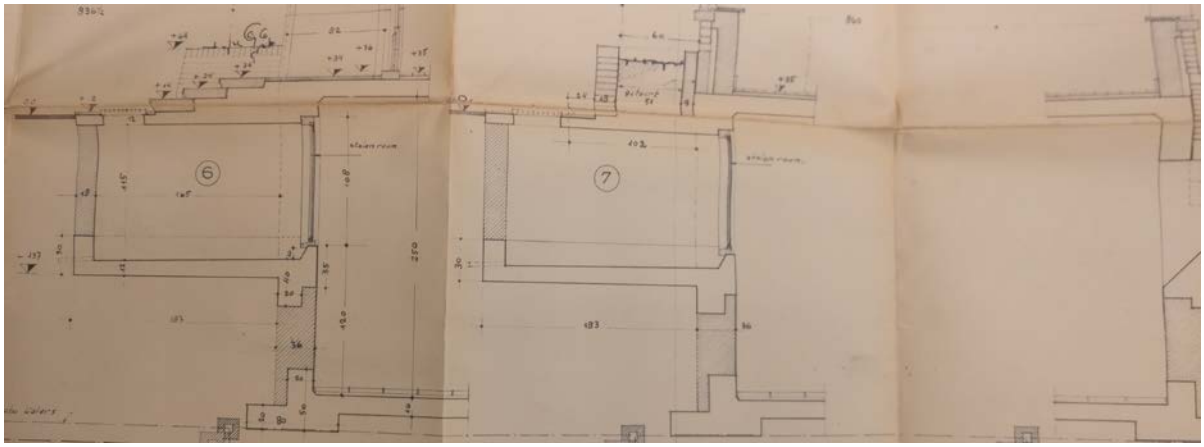

Fig. 2.14. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Bouwtekening uit 1950. Links is de funderingsdiepte zichtbaar van het ondiepe kelderdeel en links van de vouw de diepte van het middelste deel. (bron: Gemeentearchief Ham).

In 1958 is het gebouw reeds in westelijke richting uitgebreid met een overdekte speelruimte en sanitaire inrichtingen. Ook hierbij is een funderingsdiepte aangehouden van 80 cm -MV (fig. 2.15). Tevens wordt vermeld dat de fundering 'Op vaste grond, doch minimum 80 [cm]' dient te gebeuren. Er ken dus van uit worden gegaan dat de fundering minimaal op de C-horizont gelegen is. In 1977, tenslotte is het gebouw in noordelijke richting verdubbeld. Hierbij zijn geen kelders aangelegd, maar de

funderingsdiepte is in de bouwtekeningen opgenomen. Te verwachten valt echter dat deze niet ondieper zal zijn dan het oorspronkelijke gebouw (80 cm -MV) tegelijkertijd valt ook niet te verwachten dat deze veel dieper is, aangezien dit stabiliteitsproblemen met de bestaande bouw zou hebben gegeven.

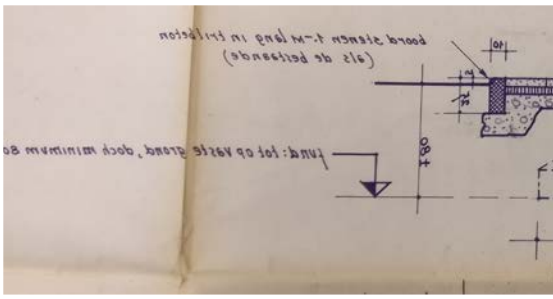

Fig. 2.15. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Bouwtekening uit 1958. Rechts is de funderingsdiepte zichtbaar. (bron: Gemeentearchief Ham).

Op een luchtfoto uit 1971 is binnen het plangebied het in 1958 uitgebreide schoolgebouw te zien (fig. 2.16). Ook is te zien dat vrijwel het hele plangebied verhard is, en dat in het zuiden en de zuidwestelijke hoek van het plangebied enkele gebouwen aanwezig zijn. Het gebouw ten oosten van het plangebied, op de kruising Stationsstraat-Olmensesteenweg lijkt op de luchtfoto plaats te hebben gemaakt voor twee vrije erven. Het stratenpatroon in Ham is enigszins veranderd. De wegen zijn recht getrokken. De Stationsstraat, Heldenplein (ten zuiden van de kerk) en de Beukenlaan/Heppensesteenweg zijn als doorgaande route vloeiender gemaakt. Opvallend is dat de Torenlaan niet meer bestaat. Verder valt op dat Ham is uitgebreid met een nieuwe wijk ten noordwesten van het plangebied. Het gebied rond de kerk van Ham is dichter bebouwd. Daarbij is ook meer bebouwing ontstaan langs de Stationsstraat, de Olmensesteenweg en de Kerkhofstraat.

Tussen 1971-1990 wordt de Torenstraat opnieuw aangelegd, en worden de Stationsstraat, de Torenlaan en de Heppensesteenweg ingericht tot de huidige N141 (fig. 2.17). Hierdoor komt de Stationsstraat iets noordelijker te liggen, waardoor het aan het huidige plangebied grenst. Tevens is te zie dat een deel van het plangebied wordt ingericht als grasland met enkele bomen. In het zuidelijke deel van het plangebied worden parkeerplaatsen aangelegd.

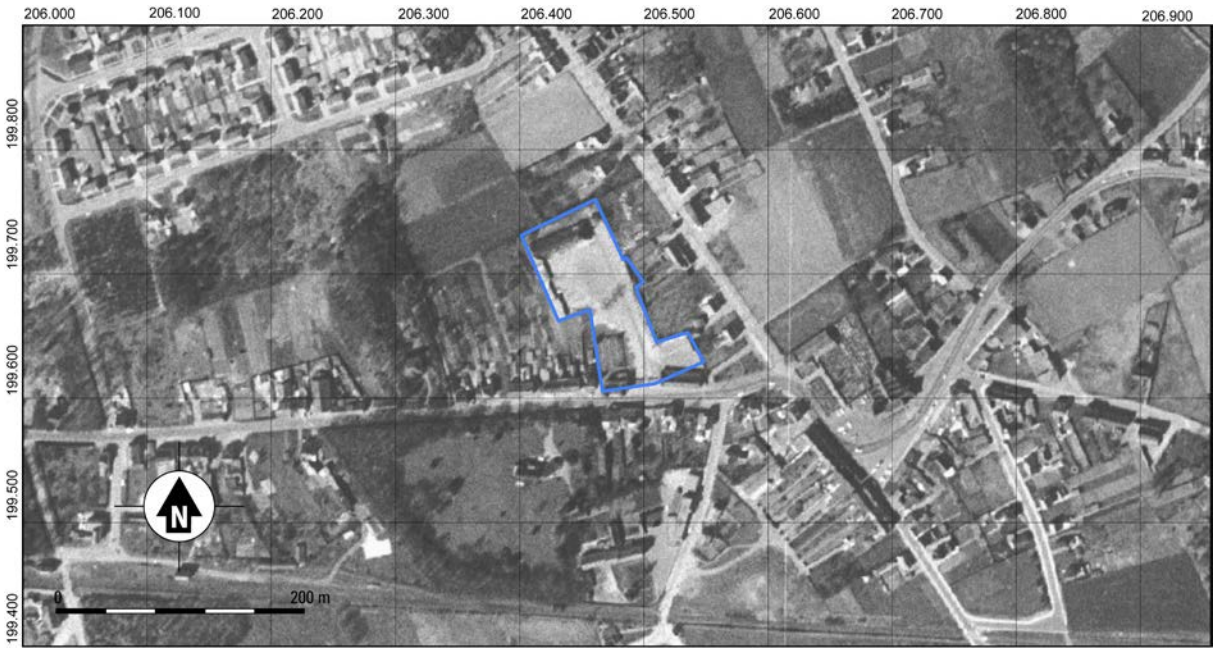

Fig. 2.16. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Plangebied geprojecteerd op de luchtfoto van 1971. Bron: geopunt.be

Fig. 2.17. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Plangebied geprojecteerd op een luchtfoto van 1971-1990. Bron: geopunt.be

2.3 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING / SYNTHESE

In het plangebied zal een nieuwe winkel gerealiseerd worden, daarbij wordt het terrein heringericht waarbij nieuwe parkeerplekken worden aangelegd. De archeologische verwachting voor het plangebied is afhankelijk van de landschappelijke situatie en de bekende archeologische waarden in de omgeving ervan. Voor de prehistorie tot en met de Middeleeuwen is op basis van het CAI moeilijk een verwachting uit te spreken. De bekende vindplaatsen bevinden zich op de hogere delen in het landschap. Ook voor boerderijen of nederzettingen uit deze perioden wordt eigenlijk verwacht dat deze zich op de hogere delen van het landschap zullen bevinden. Hier bieden de hoger gelegen plateaus ruimte voor landbouw. Omdat het plangebied op de flank van een hoger gelegen terrein gelegen is, is de trefkans op archeologische resten iets verhoogd. Voor de prehistorie geldt dat altijd losse vondsten, maar ook vuursteenconcentraties kunnen worden aangetroffen. Op relatief korte afstand van het plangebied zijn nederzettingsresten uit de metaaltijden aangetroffen. Dat binnen het plangebied ook resten uit deze periode bevinden kan niet worden uitgesloten. Uit het CAI zijn geen indicaties dat in het plangebied sporen of vondsten uit de Romeinse tijd te verwachten zijn. Voor de Middeleeuwen en Nieuwe tijd is de verwachting dat binnen het plangebied resten aangetroffen kunnen worden van bewoningsporen, voorafgaand aan het bekende kaartmateriaal. Door de relatief korte afstand tussen de deze kerk en het plangebied is de kans aanwezig om bewoningssporen vanaf de 8ste eeuw aan te treffen. De uitbreidingen vanaf de 14de eeuw wijzen op een groter wordende kerkgemeenschap. Dit betekent dat ook de mogelijke aanwezigheid van bewoningssporen in het plangebied vanaf deze periode toeneemt. In het zuiden van het plangebied hebben in de 18de – begin 19de eeuw waarschijnlijk gebouwen gestaan. Verder valt op te maken dat het gebied zeker sinds eind 19de eeuw vrijwel gelijk is gebleven. Uit de historische kaarten blijkt dat het plangebied in het recente verleden nauwelijks verstoord is geweest. Dit betekent dat eventuele oudere archeologische resten in de bodem bewaard gebleven kunnen zijn.

Bij de herinrichting van het terrein en de funderingswerkzaamheden ten behoeve van de bouw mag verwacht worden dat de eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord gaan worden. Binnen het plangebied zijn enkele zones met bekende verstoringen aanwezig. Dit betreft met name de locatie waar het schoolgebouw gesloopt zal worden om plaats te maken voor nieuwbouw. De funderingen van de school zijn op 80 cm -MV geplaatst en deels was de school onderkelderd (fig. 2.18). Voorts is uit de plannen af te leiden dat de fundering tenminste op de C-horizont geplaatst is. Hierdoor zullen

ondiepere sporen verstoord zijn geraakt. Diepere sporen kunnen evenwel (buiten de kelders) bewaard zijn gebleven.

Fig. 2.18. Stationsstraat 2, gemeente Ham. Verstoringen door de bouw van het schoolgebouw.

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat de kans op archeologische resten in de bodem van het plangebied aanwezig is.

2.4 SAMENVATTING GERICHT OP EEN GESPECIALISEERD PUBLIEK

Binnen het plangebied zal een nieuw winkelpand worden gerealiseerd. Daarbij zal tevens het terrein opnieuw worden ingericht, waarbij plaats wordt gemaakt voor nieuwe parkeerplekken. In dit bureauonderzoek zijn de landschappelijke situatie, de historische en archeologische gegevens besproken.

Het plangebied ligt op de noordwestflank van een laat-glaciale zandrug ten zuiden van de Hoenderbeek. In het eolisch afgezette zand zal oorspronkelijk een humuspodzolbodem zijn gevormd waarop later een plaggendek is ontstaan. Door de ligging binnen de bebouwing van Ham is dit bodemprofiel mogelijk verstoord. Op historische kaarten is te zien dat het plangbied, op enkele gebouwen na, altijd vrijwel onbebouwd is geweest. Uit de CAI blijkt dat in de nabijheid van het plangebied archeologische resten zijn aangetroffen uit verschillende periodes. Sporen uit de prehistorie zijn niet bekend. De vroegste archeologische resten in de omgeving omvatten de sporen van een nederzetting en een begraving uit de Vroege IJzertijd. Uit de Romeinse tijd zijn sporen en vondsten eveneens in de directe nabijheid van het plangebied afwezig. Omstreeks de 8ste eeuw werd in Ham een kerk gesticht, wat een aanwijzing is voor bewoning in de directe nabijheid. In de 10de eeuw werd deze kerk vervangen en vanaf de 14de eeuw meermaals vergroot en uitgebreid. De korte afstand tussen de kerk en het plangebied verhoogt de trefkansop bewoningssporen uit deze periodes. Op historisch kaartmateriaal is te zien dat vanaf de 18de eeuw nog enkele gebouwen in het zuiden van het plangebied

hebben bestaan. De rest van het plangebied is, op het huidige schoolgebouw na, vanaf de 18de eeuw onbebouwd geweest.

Voor het plangebied geldt dat een eventueel archeologisch vervolgonderzoek tot kennisvermeerdering zal leiden.

2.5 SAMENVATTING GERICHT OP EEN NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK

In het plangebied zal een nieuwe winkel gerealiseerd worden. Daarbij zal tevens het terrein deels opnieuw worden ingericht. Het archeologische bureauonderzoek heeft uitgewezen dat binnen dit plangebied de kans op archeologische resten aanwezig is.

3 LITERATUUR

Beerten, K./ F. Gullentops /E. Paulissen /N. Vandenberghe, 2006: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, kaartblad 17 Mol*. Leuven.

Frederickx, E/S. Gouwy, 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, kaartblad 25 Hasselt*. Leuven.

Gullentops F./ F. Bogemans /G. de Moor / E. Paulissen /A. Pissart, 2001: Quaternary litostratigraphic units (Belgium). *Geologica Belgica* 4, 1-2, 153-164.

Ranst, E. van/ C. Sys, 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000)*. Gent.

Websites

https://cai.onroerenderfgoed.be
https://geo.onroerenderfgoed.be
https://inventaris.onroerenderfgoed.be
http://www.geopunt.be

4 FIGURENLIJST

Figuur nummer	Type	Onderwerp	Aanmaakschaal	Aanmaakwijze	Datum
1.1	Locatiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1 : 6.000	Digitaal	27-9-2016
1.2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1 : 6.000	Digitaal	27-9-2016
1.3	Aanleg infiltratiebekken	Plannen onderzoeksgebied	Niet op schaal	Digitaal	27-9-2016
1.3	Verstoringskaart	Verstoorde zones	1 : 2500	Digitaal	29-9-2016
2.1	Tertiairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1 : 150.000	Digitaal	29-9-2016
2.2	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1 : 50.000	Digitaal	3-10-2016
2.3	Hoogtekaart (DHM)	Locatie onderzoeksgebied	1 : 20.000	Digitaal	3-10-2016
2.3	Hoogtekaart (DHM)	Locatie onderzoeksgebied	1 : 2.500	Digitaal	3-10-2016
2.5	Hoogteprofiel	Locatie onderzoeksgebied	1 : 10.000	Digitaal	3-10-2016
2.6	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1 : 10.000	Digitaal	3-10-2016
2.7	Patentiële erosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1 : 10.000	Digitaal	3-10-2016
2.8	Bodembedekkingskaart	Locatie onderzoeksgebied	1 : 10.000	Digitaal	3-10-2016
2.9	CAI	CAI-vondstlocaties	1 : 20.000	Digitaal	27-9-2016
2.10	Historische kaart	Ferrariskaart	1 : 6.000	Analoog	1771-1778
2.11	Historische kaart	Vandermaelenkaart	1 : 6.000	Analoog	1850-1854
2.12	Historische kaart	Atlas der buurtwegen	1 : 6.000	Analoog	1843-1845
2.13	Bouwtekening	Bouw schoolgebouw	n.v.t.	Foto	1950
2.14	Bouwtekening	Bouw schoolgebouw	n.v.t.	Foto	1950
2.15	Bouwtekening	Uitbreiding schoolgebouw	n.v.t.	Foto	1958
2.16	Luchtfoto 1971	Locatie onderzoeksgebied	1 : 6.000	Analoog	1971
2.17	Luchtfoto 1971-1990	Locatie onderzoeksgebied	1 : 6.000	Analoog	1971-1990
2.18	Verstoringenkaart	Verstoring door school	1 : 1.000	Digitaal	27-10-2016

5 FOTOLIJST

Fig. 2.16. Luchtfoto 1971. Geopunt.be
Fig. 2.17 Luchtfoto 1971-1990. Geopunt.be

BIJLAGE I OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

begin	einde	periode
1789 na Chr. -	heden	Nieuwste Tijd
1500 na Chr. -	1789 na Chr.	Nieuwe Tijd
1200 na Chr. -	1500 na Chr.	Late Middeleeuwen
900 na Chr. -	1200 na Chr.	Volle Middeleeuwen
430/450 na Chr. -	900 na Chr.	Vroege Middeleeuwen
275 na Chr. -	430/450 na Chr.	laat-Romeinse tijd
69 na Chr. -	275 na Chr.	midden-Romeinse tijd
57 voor Chr. -	69 na Chr.	vroeg-Romeinse tijd
250 voor Chr. -	57 voor Chr.	Late IJzertijd
475/450 voor Chr. -	250 voor Chr.	Midden IJzertijd
800 voor Chr. -	475/450 voor Chr.	Vroege IJzertijd
1050 voor Chr.-	800 voor Chr.	Late Bronstijd
1800/1750 voor Chr.-	1050 voor Chr.	Midden Bronstijd
2000/2100 voor Chr.-	1800/1750 voor Chr.	Vroege Bronstijd
5300 voor Chr. -	2000 voor Chr.	Neolithicum
9500 voor Chr. -	5300 voor Chr.	Mesolithicum
tot 9500 voor Chr.		Paleolithicum

BIJLAGE 2 KADASTERKAART

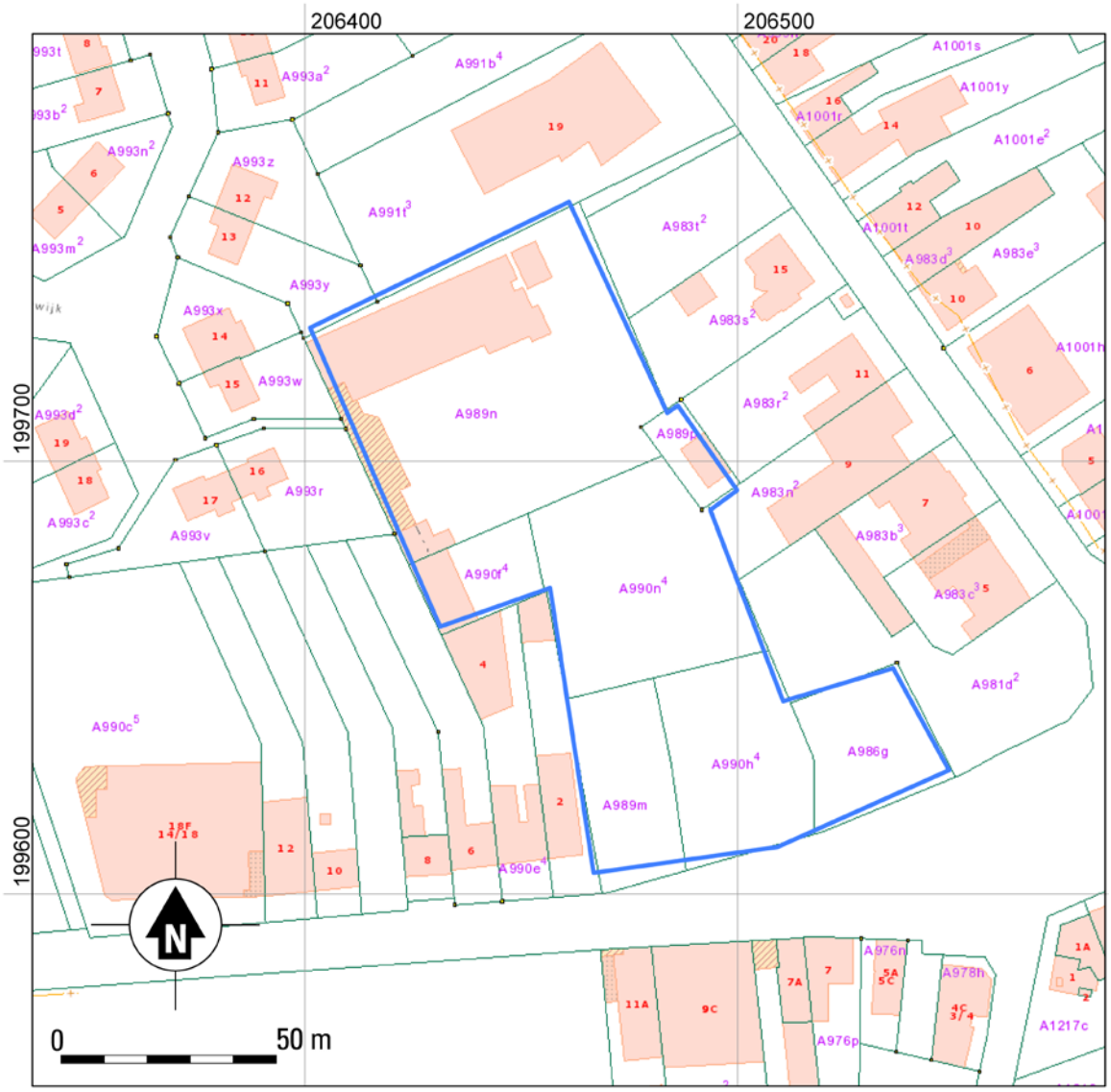

BIJLAGE 3 BOUWPLANNEN

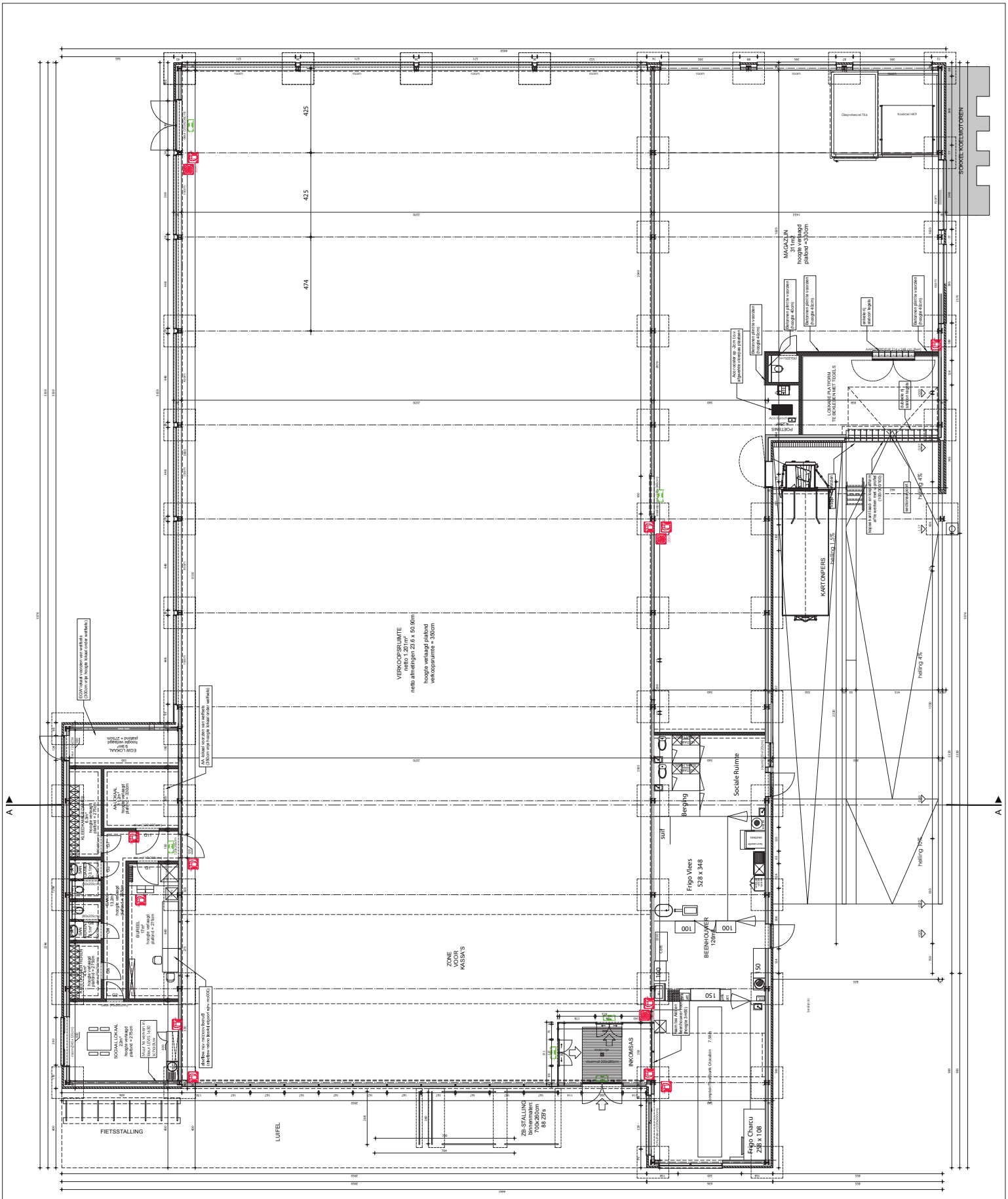

NIEUWE TOESTAND - GRONDPLAN (1/250)

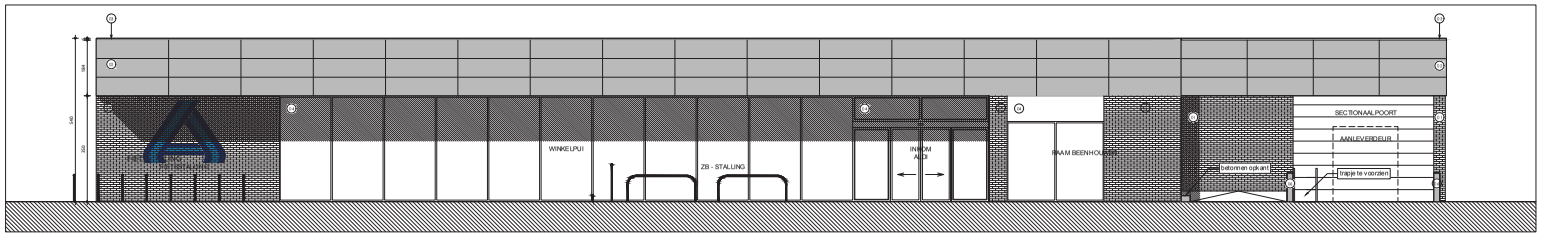

VOORGEVEL (1/250)

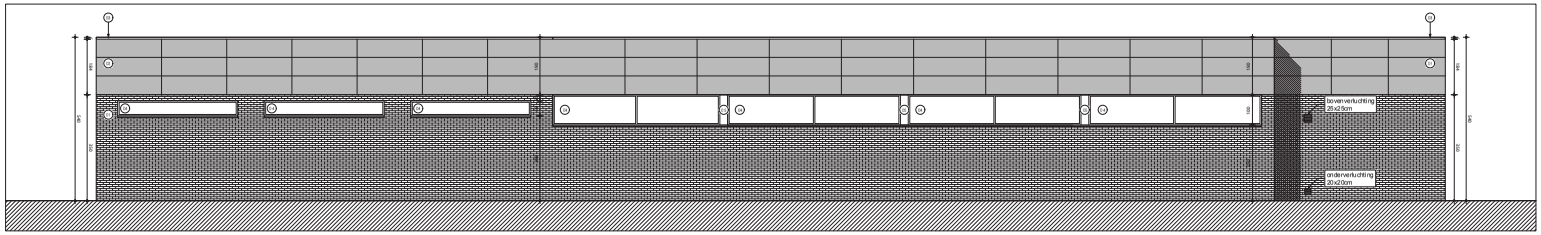

ACHTERGEVEL (1/250)

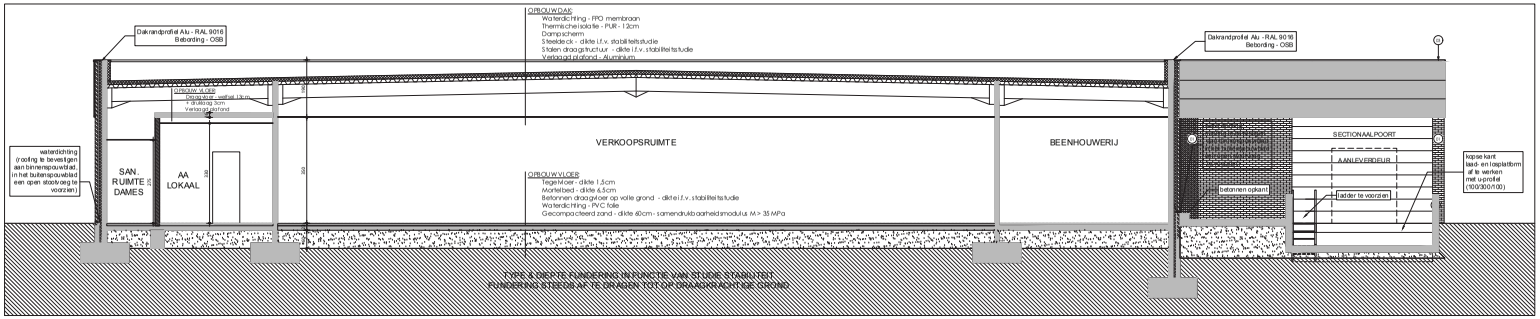

SNEDE AA (1/250)

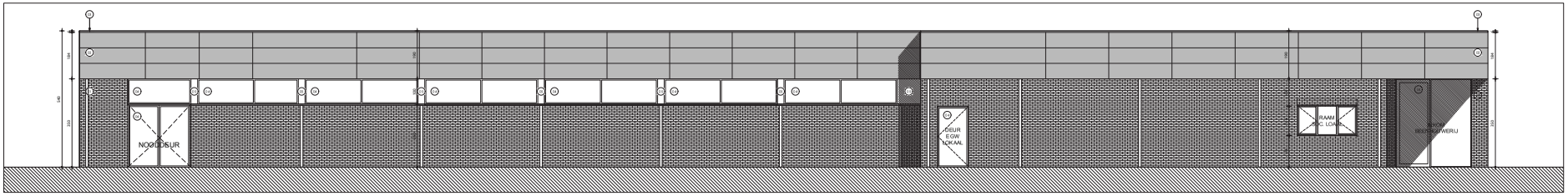

LINKER ZIJGEVEL (1/250)

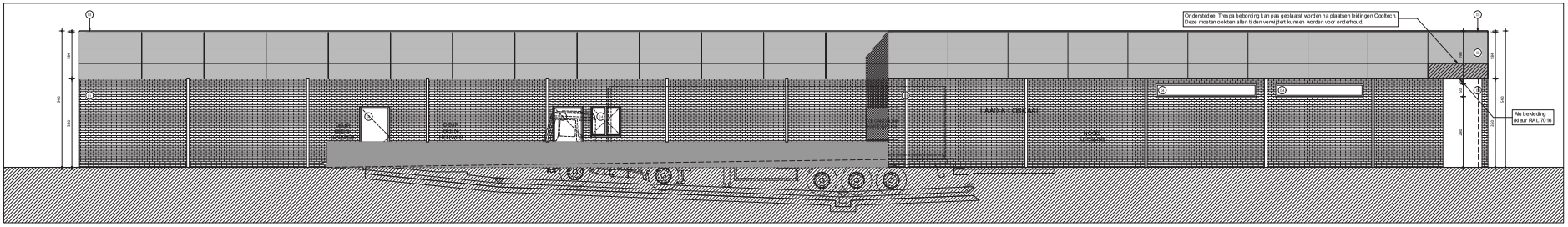

RECHTER ZIJGEVEL (1/250)

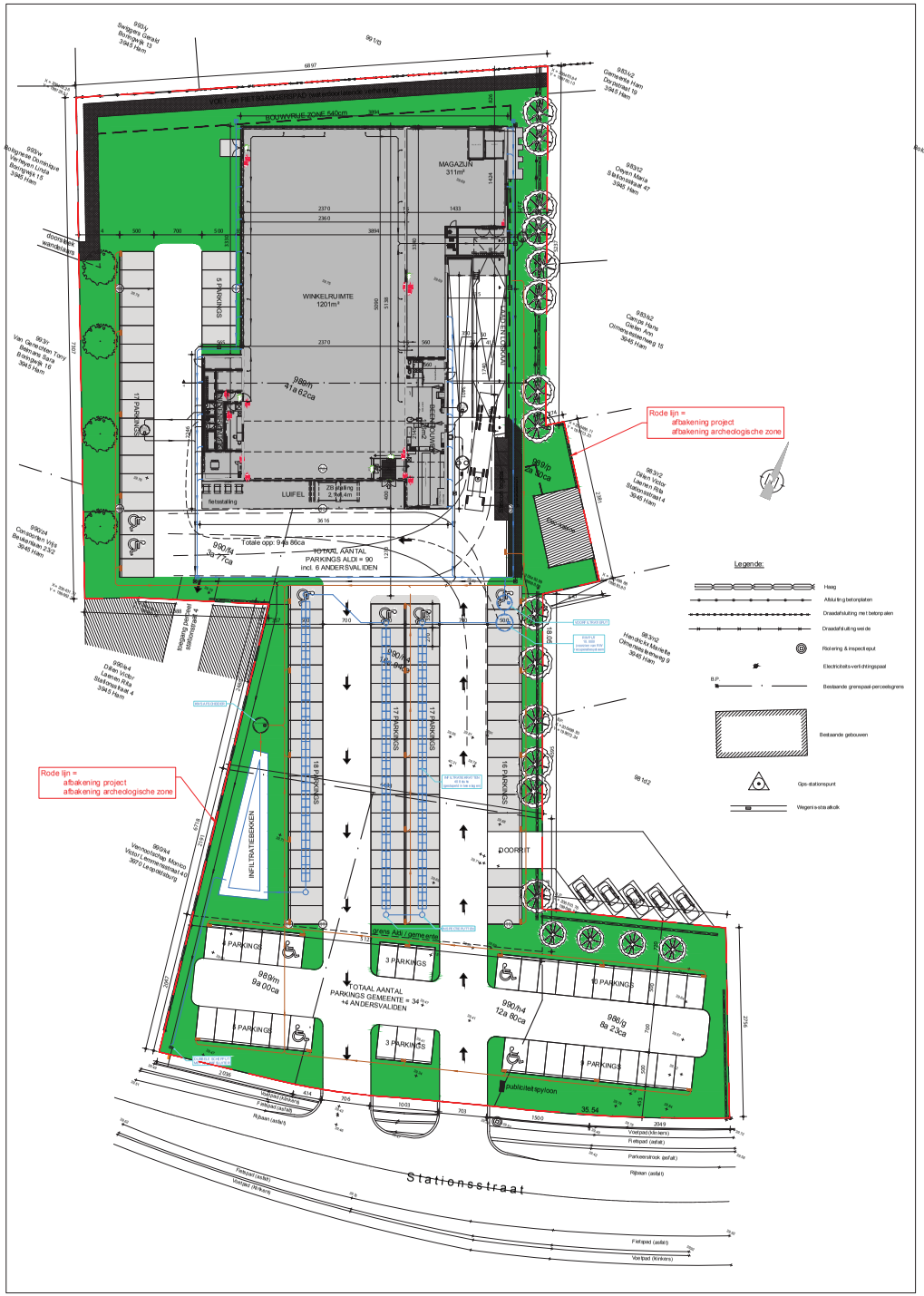

INPLANTINGSPLAN - NIEUWE TOESTAND (1/1000)

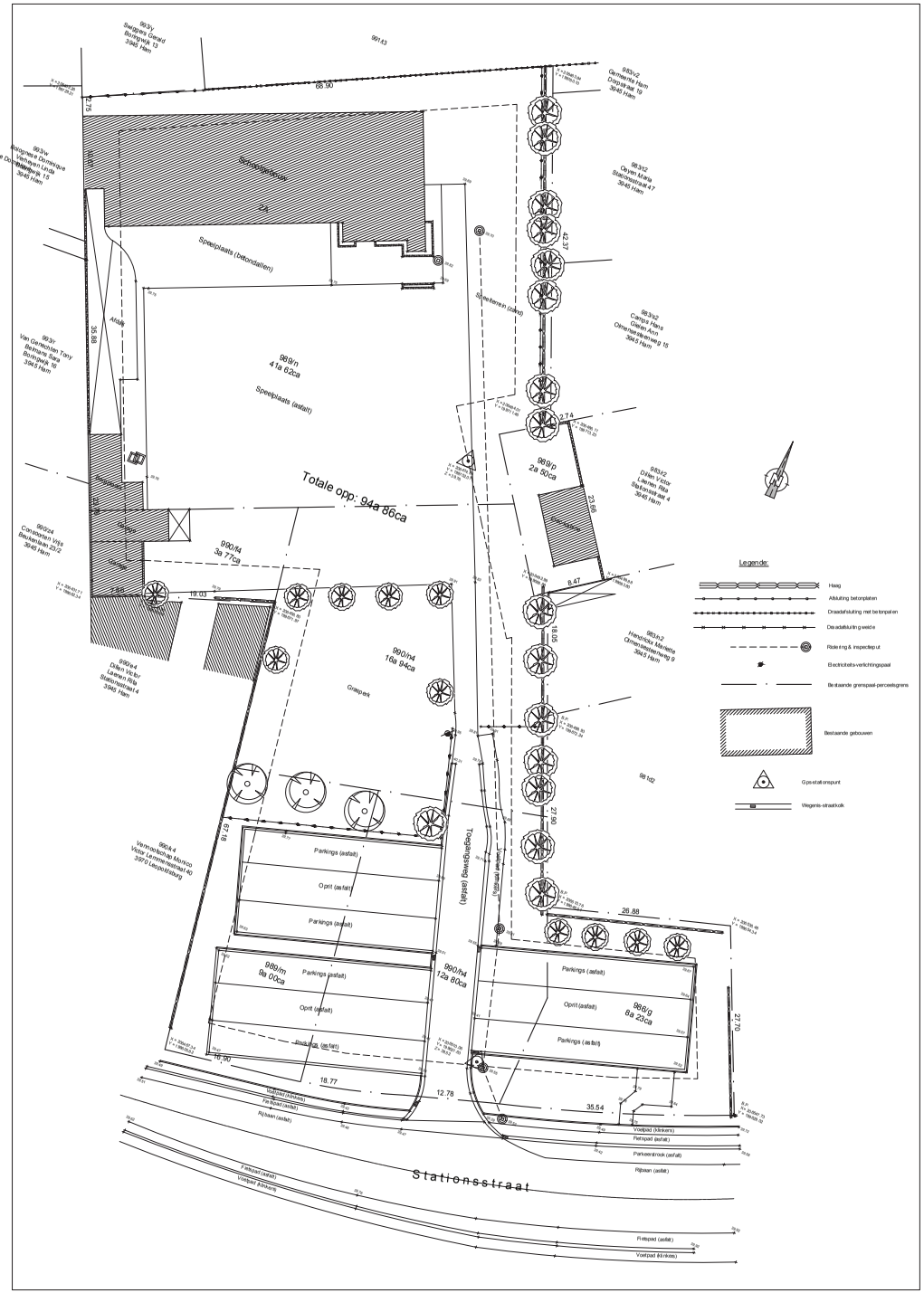

INPLANTINGSPLAN - BESTAANDE TOESTAND (1/1000)

LEGENDE

ARCERINGEN

- Dragende wanden
- Chape
- Lichte wanden
- Te verdichten zand
- Gevelparament
- Betonstructuur
- Bestaande wanden
- Wanden in cellenbeton
- Bestaande gevelparament
- Thermische isolatie
- Te slopen

ARCERINGEN - VERLAAGD PLAFOND

- Binnenplafond - H 275cm
- Binnenplafond - H 330cm
- Binnenplafond - H 350cm
- Buitenplafond - H 350cm

MATERIALISATIE

01 Gevelsteen Linneaus gesmoord
leverancier Terca / Wienerberger

02 Trespa middengrijs A21.5.1

03 Dakrand RAL 7016

04 Buitenschrijnwerk RAL 7016

05 Aluminium bekleding RAL 7016

06 Architectonisch beton - grijs

BRAND

- Brandhaspel (30m)
- Poederblusser
- Aanduiding nooduitgang
- Compartiment ½h
- Compartiment 1h
- Compartiment 2h
- Compartiment 4h

AANDUIDINGEN

- Noordpijl
- Vloerpas
  Hoogte t.o.v. nulpas
- Vloerpas (+5.15 (+75.03))
- Draagrichting vloer
- Snedelijn
- Aslijn
- Opnamepunt en kijkrichting foto's

OPPERVLAKTES

winkelruimte	1.208m²
bureau	17,0m²
magazijn	295m²
sociaal lokaal	24,9m²
sanitair heren	5,8m²
WC heren	3,9m²
sanitair dames	7,5m²
WC dames	3,9m²
CV	5,4m²
EGW	4,9m²
Aldi Actueel	11,6m²
gang	17,0m²
poetsnis	4,2m²
beenhouwerij	125,0m²

DISCLAIMER

'ALLE GEDANE VASTSTELLINGEN DOOR DE UITVOERDER, DIE HEM ONLOGISCH, ABNORMAAL EN/OF NIET UITVOERBAAR LIJKEN OF DIE IN TEGENSTELLING ZIJN MET DE INGENIEURSPLANNEN DIENEN VOORAFGAANDELIJKE AAN DE UITVOERING GEMELD TE WORDEN BIJ DE ARCHITECT. ENIG DOCUMENT, TEKST, VOORSTEL, TEKENING OF WERKTEKENING, AL OF NIET VAN HAAR UITGAANDE, IS SLECHTS BINDEND VOOR MO ARCHITECTEN BV BVBA, ZODRA ER GELDIGE ONDERTEKENING IN ORIGINEEL GEBEURT DOOR EEN VAN HAAR AFGEVAARDIGDE BESTUURDERS.'

ALLE MATEN ZIJN TEN INDICATIEVE TITEL EN DIENEN TER PLAATSE GECONTROLEERD TE WORDEN.

DEZE TEKENING BLIJFT EIGENDOM VAN MO ARCHITECTEN BV BVBA.
NIETS VAN DEZE TEKENING MAG WORDEN GEKOPIEERD, VERMENIGVULDIGD OF UITGEVOERD ZONDER SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE VERANTWOORDELIJKE ARCHITECT.

WWW.MO-ARCHITECTEN.BE

> PROJECTGEGEVENS

Betreft
VOORONTWERP

Bouwplaats
Stationstraat 2 / 2A
3945 Ham
Provincie Limburg

Projectomschrijving
Slopen van bestaande bebouwing en
bouwen van verkoopsruimte
voor verkoop aan particulieren met parkingaanleg

Kadastrale gegevens
Ham 1°Afdeling, Sectie A, nrs 986/g, 989/ m, n, p, 990/f4,h4, n4.

> WIJZIGINGEN

/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/
/

> BOUWTEAM

Architect
MO architecten bv bvba
vertegenwoordigd door
Architect. J. Schreurs

Schillenkensberg 7
B 3460 Bekkevoort

T +32 (0) 16/25.29.54
F +32 (0)16/26.16.35
E info@mo-architecten.be

Bouwheer
ALDI NV
vertegenwoordigd door
Directeur Berghmans
& M.I.E. Schreurs

Boterbosstraat 9
B 3550 Heusden-Zolder

T 013/ 53.07.27
F 013/ 53.07.90
E thomas.schreurs@aldi.be

Studiebureau Stabiliteit
/

Studiebureau EPB
BTV

Betekomstraat 98a
B 3128 Tremelo

T +32 (0) 16/63.47.45
F +32 (0) 16/63.12.21

Veiligheidscoördinator
BTV

Industriepark 3B
B 9052 Zwijnaarde

T +32 (0) 9/252.45.45
F +32 (0) 9/252.50.50
E hubert.herlitska@telenet.be

/
/

> PLANINHOUD

Grondplannen	1/100
Gevels	1/100
Snedes	1/100
Inplantingsplan	1/500
/	/

> DATA

Datum
05/09/2016

Plannummer
VO 01/02